

Działania informacyjne Federacji Rosyjskiej w 2023 roku

Information activities of the Russian Federation in 2023

KAROLINA KUŚMIREK

Autorka niezależna

 <https://orcid.org/0000-0001-6679-2088>

Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego, 2024, nr 30: 79–95

 CC BY-NC-SA 4.0

<https://doi.org/10.4467/20801335PBW.24.003.19605>

ARTYKUŁ

Abstrakt

Podjęcie tematyki działań informacyjnych prowadzonych przez Federację Rosyjską wynikało z dynamicznych zmian zachodzących w środowisku bezpieczeństwa. Przy omówieniu tego problemu wykorzystano metody badawcze typowe dla nauk społecznych: metodę porównawczą przy zestawieniu narracji oraz metodę analizy treści obejmującą badanie materiału źródłowego pozyskanego ze środowiska informacyjnego. We wprowadzeniu przedstawiono istotę działań informacyjnych jako element prowadzonych przedsięwzięć militarnych. W kolejnej części zaprezentowano rosyjskie działania informacyjne, które umożliwiły osiągnięcie celów politycznych zarówno w samej Federacji Rosyjskiej, jak i na arenie międzynarodowej. We wnioskach wskazano te działania, które różnicowały odbiorców. Efektem przeprowadzonych badań było zidentyfikowanie rodzajów aktywności informacyjnej podejmowanej przez władze Rosji, które przyczyniły się do narzucenia swoich racji rosyjskiemu społeczeństwu oraz w globalnej rywalizacji mocarstw.

Słowa kluczowe bezpieczeństwo międzynarodowe, Federacja Rosyjska, działania informacyjne, NATO

Abstract The subject of information activities carried out by the Russian Federation was taken up as a result of the dynamic changes taking place in the security environment. Research methods from the field of scientific research methodology typical for social sciences were used to implement the undertaken research problem. The comparative method was used to juxtapose narratives and content analysis method included the analysis of the source material obtained from the information environment. The introduction presents information on the essence of information activities as an element of military activities. The next section of the article presents information activities that enabled the achievement of political goals both in Russia itself and on the international arena. The conclusions indicate those activities that diversified the recipients. The result of the conducted research was the identification of those information activities that allowed the Russian Federation to impose its arguments on the Russian society and in the global competition of superpowers.

Keywords international security, Russian Federation, information activities, NATO

Wprowadzenie

Dynamiczne zmiany w środowisku międzynarodowym, które nastąpiły we współczesnym świecie, spowodowały, że informacja stała się narzędziem walki równie skutecznym co broń konwencjonalna. Postępowanie Federacji Rosyjskiej (FR) zmieniło strukturę bezpieczeństwa w Europie i doprowadziło do narzucenia nowego ładu. Działania informacyjne¹ FR miały wpływać na przeciwnika w taki sposób, aby interpretował on sytuację zgodnie z intencją jej władz i aby jego zdolności do odpowiedzi były ograniczone².

Podjęty problem badawczy pozwala zaprezentować na przykładzie FR sposoby realizacji celów strategicznych i ugruntowania przez mocarstwo swojej pozycji na arenie międzynarodowej przy wykorzystaniu działań informacyjnych.

¹ *Operacje informacyjne DD-3.10(A)*, Centrum Doktryn i Szkolenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Bydgoszcz 2017, s. 15; *Operacje psychologiczne DD-3.10.1(B)*, Centrum Doktryn i Szkolenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Bydgoszcz 2017, s. 13.

² *Operacje informacyjne DD-3.10(A)*..., s. 15–17; Z. Modrzejewski, *Operacje informacyjne*, Warszawa 2015, w wielu miejscach; *Informacyjny wymiar wojny hybrydowej*, M. Wrzosek i in. (red. nauk.), Warszawa 2018, s. 183–200.

W artykule przeanalizowano poszczególne płaszczyzny oddziaływania oraz zaprezentowano wybrane przykłady realizacji działań informacyjnych FR, które wprowadziły chaos informacyjny, doprowadziły do podważenia legitymizacji władzy i obniżenia zaufania do administracji innych państw. Efektem badań jest wskazanie konkretnych poczynań FR, które wpłynęły na zmianę architektury bezpieczeństwa w Europie.

W publikacji zastosowano metody badawcze typowe dla nauk społecznych. Metoda porównawcza została wykorzystana przy skontrastowaniu narracji FR i państw Zachodu. Metoda analizy treści obejmowała badanie materiału źródłowego pozyskanego z międzynarodowego środowiska informacyjnego i krajowych dokumentów.

Szczególne znaczenie dla podejmowanej tematyki mają publikacje dotyczące działań informacyjnych (np. *Operacje informacyjne* Zbigniewa Modrzejewskiego) czy geopolityki (np. *Putin's War on Ukraine* Samuela Ramaniego).

Dotychczas pojawiło się niewiele opracowań naukowych, które koncentrowałyby się na działaniach informacyjnych, a nie propagandowych czy dezinformacyjnych będących jedynie ich częścią.

Działania informacyjne Federacji Rosyjskiej

Federacja Rosyjska prowadzi działania informacyjne w Europie Środkowej, w tym w stosunku do Rzeczypospolitej Polskiej (RP). Dąży do osiągnięcia celów strategicznych, które umożliwiłyby jej powrót do czasów świetności, dlatego koncentruje się na wyszukiwaniu luk w systemach bezpieczeństwa i testowaniu odporności obywateli na rosyjską propagandę.

Rosja wykorzystuje działania informacyjne, w tym propagandowe i dezinformacyjne, a także używa technik informacyjnych. Posługuje się np. kluczowymi liderami opinii do wzmocnienia własnego przekazu, rozpowszechnia tematy, które są wrażliwe i dobrze rezonują w środowisku informacyjnym, takie jak uchodźcy czy możliwość zastosowania broni nuklearnej³.

³ L. Phillips, D. Crouch, *Have Chemical Weapons been Used in Ukraine?*, RUSI, 20 VI 2023 r., <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/have-chemical-weapons-been-used-ukraine> [dostęp: 7 VII 2023]; W. Courtney, *Countering Russia's Nuclear Threat in Europe*, RAND, 20 IV 2023 r., <https://www.rand.org/blog/2023/04/countering-russias-nuclear-threat-in-europe.html> [dostęp: 7 VII 2023].

Działania skierowane przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej

Federacja Rosyjska zaczęła intensywnie oddziaływać na percepcję zarówno społeczności międzynarodowej, w tym państw bałtyckich, jak i własnego społeczeństwa od 2014 r. Wtedy przedstawiała Polaków jako najemnych żołnierzy na usługach kijowskich faszystów. Potwierdza to opinia, jaką wyraził minister bezpieczeństwa państwowego Donieckiej Republiki Ludowej Leonid Baranow, że 105 polskich najemników brało udział w walkach na Donbasie⁴. Rosyjski aparat propagandowy odchodzi stopniowo od przedstawiania Polaków – najemników jako osób dopuszczających się nagannych czynów, np. gwałtów na miejscowych kobietach, na rzecz deprecjowania udziału polskich obywateli w wojnie rosyjsko-ukraińskiej⁵. Taka narracja oddziałuje na percepcję odbiorców i maskuje brak postępów w „specjalnej operacji wojskowej”⁶, a ponadto staje się źródłem animozji między Ukraińcami a Polakami.

Federacja Rosyjska prowadzi działania propagandowe przeciwko RP w międzynarodowym środowisku informacyjnym. Polska była ukazywana w nim jako państwo gotowe do realizacji swoich celów i aspiracji, np. zawłaszczenia zachodnich ziem Ukrainy, szczególnie Lwowa, bez zważania na stosunki międzynarodowe. Takie fake newsy pojawiały się w 2014 r., gdy próbowano przekonać społeczność międzynarodową, że Ukraina powinna zostać podzielona między europejskie państwa i taki plan był rzekomo przygotowywany przez Unię Europejską (UE). Z jednej strony przedstawiano roszczenia RP, z drugiej strony wskazywano na dysfunkcję UE. Celem takich działań było wzbudzenie emocji w społeczeństwie i przedstawienie Polski jako agresora, a nie jako państwa udzielającego pomocy.

Działania dezinformacyjne są prowadzone przez FR długofalowo. Rosja uwypukla wrażliwe tematy, które stają się narzędziem do podsycania niepokojów społecznych. Najpierw testuje pojedyncze komunikaty, które uderzają w poczucie bezpieczeństwa obywateli, po czym tworzy z nich kampanie informacyjne podważające wiarygodność instytucji państwowych i służb mundurowych. W ten sposób następuje dekompozycja państwa i filarów jego bezpieczeństwa⁷.

⁴ ДНР заявляет о взятых в плен польских наемниках, РИА Новости, 2 IX 2014 r., <https://ria.ru/20140902/1022431781.html> [dostęp: 7 VII 2023].

⁵ СМИ сообщили об изнасиловании несовершеннолетней наемниками из Польши, Известия, 10 II 2023 r., <https://iz.ru/1468024/2023-02-10/smi-soobshchili-ob-iznasilovanii-nesovershennoletnei-naemnikami-iz-polshi> [dostęp: 7 VII 2023].

⁶ Termin „specjalna operacja wojskowa” jest używany przez stronę rosyjską w odniesieniu do wojny w Ukrainie, którą Rosja zaczęła na Donbasie w 2014 r., a 24 II 2022 r. rozszerzyła na całą Ukrainę.

⁷ Zob. K. Kuśmirek, *Działania informacyjne i propagandowe Federacji Rosyjskiej na wybranych przykładach*, w: *Zarządzanie informacją i wiedzą na potrzeby analiz strategicznych i operacyjnych Sił Zbrojnych RP*, J. Tarczyński, A. Lis (red.), Warszawa–Bydgoszcz 2022, s. 79–93; J. Fiszer, M. Fiszer, *Wojna w Ukrainie. Od napaści do kontrofensywy*, Warszawa 2023, w wielu miejscach.

Aby uzyskać zakładane efekty informacyjne, FR angażuje dodatkowo liderów opinii publicznej, w tym przedstawiciele władzy, naukowców, oraz tzw. pożytecznych idiotów. Przykładem jest wypowiedź rosyjskiego historyka Olega Nazarowa, który wskazywał, że Polska dąży do aneksji zachodniej części Ukrainy.

Grupą opiniotwórczą byli także przedstawiciele rosyjskiej administracji. W 2023 r. szef Służby Wywiadu Zagranicznego FR (Служба Внешней Разведки Российской Федерации) Siergiej Naryszkin powieścił narrację o chęci przyłączenia przez RP zachodnich ziem Ukrainy i w tym kontekście przywołał stwierdzenie, że Polska to „hiena Europy”⁸. W przekazie skierowanym do własnego społeczeństwa Rosja jest przedstawiana jako państwo zmuszone do walki o swoją integralność i wartości, ponieważ Zachód próbuje je zniszczyć. W przypadku RP mówi się o jej rusofobicznych zachowaniach⁹. Takie zjawisko nosi nazwę syndromu obłożonej twierdzy.

W 2023 r. nastąpiło zaostrzenie rosyjskiej retoryki skierowanej przeciwko Polsce. Wynikało to z zaangażowania RP w lobbing na rzecz Ukrainy. Rosyjski polityk Dmitrij Miedwiediew rozpowszechniał szczególnie wrogą propagandę wobec m.in. polskiego prezydenta: *Polskie szumowiny o imieniu „duda” zaproponowały, że rozstrzelają Rosję jak wściekłą bestię. A ktoś inny ma nadzieję negocjować z takimi draniami? To nie ma sensu*¹⁰. Deprecjonując wizerunek Prezydenta RP, użył pejoratywnego określenia dranie, aby stworzyć alternatywną rzeczywistość. Prezydent Białorusi Alaksandr Łukaszenka w kwietniu 2023 r. oskarżał Polskę o szkolenie najemników do zbrojnego powstania przeciwko białoruskiemu reżimowi. W rezultacie przygotowywał społeczeństwo na konieczność starcia Białorusi z Zachodem. Polska jest utożsamiana w białoruskim środowisku informacyjnym z Organizacją Traktatu Północnoatlantyckiego, dlatego walka z nią jest walką z całym Sojuszem.

Bunt Prigożyna w rosyjskim środowisku informacyjnym

Jewgienij Prigożyn, szef Grupy Wagnera¹¹, rozpoczął marsz na Kreml 24 czerwca 2023 r. Celem była zmiana na najważniejszych stanowiskach w Siłach Zbrojnych FR

⁸ M. Sławiński, *Szef rosyjskiego wywiadu poszedł z tym do Łukaszenki: Polska czeka na odpowiedni moment*, Wprost, 4 IV 2023 r., <https://www.wprost.pl/swiat/11165518/szef-rosyjskiego-wywiadu-poszedl-z-tym-do-lukaszenki-polska-czeka-na-odpowiedni-moment.html> [dostęp: 6 VII 2023].

⁹ *Польские бизнесмены ответят за русофобию Варшавы*, ВЗГЛЯД, 14 VII 2023 r., <https://vz.ru/politics/2023/7/14/1221118.html> [dostęp: 31 VII 2023].

¹⁰ *Медведев считает, что заявления Польши подтверждают бессмысленность каких-либо переговоров*, Тасс, 23 VI 2023 r., <https://tass.ru/politika/18100221> [dostęp: 6 VII 2023]. Tłumaczenia w artykule pochodzą od autorki (dop. red.).

¹¹ Grupa Wagnera została utworzona w 2014 r. jako prywatna firma wojskowa. Nazwa pochodzi od pseudonimu jej założyciela Dmitrija Utikina ps. „Wagner”. Zob. A.M. Dwyer, W. Lorenz, F. Bryjka,

oraz „przywrócenie sprawiedliwości”¹². Było to wynikiem przymuszenia wagnerowców do podpisania kontraktów i wcielenia ich do rosyjskiego wojska¹³. Dodatkowym czynnikiem był konflikt między Prigożynem a rosyjskimi wojskowymi dotyczący wojny w Ukrainie i sposobu wykorzystania Grupy Wagnera. W ciągu kilku godzin odstąpiono od buntu, a Ministerstwo Obrony FR zagwarantowało bezpieczeństwo najemnikom, którzy skontaktują się z departamentem lub organami ścigania.

Prezydent FR Władimir Putin w swoim wystąpieniu wyemitowanym dzień po buncie nazwał wagnerowców zdrajcami i zaproponował przemieszczenie Grupy Wagnera na Białoruś¹⁴. Należy jednak rozważyć, czy działanie Prigożyna było elementem rosyjskiej maskirowki w celu przerzucenia sił na Białoruś i prowadzenia dalszych działań hybrydowych wobec NATO. Potwierdzają to słowa Łukaszenki, który stwierdził, że wagnerowcy chcą (...) *jechać na wycieczkę do Warszawy i Rzeszowa*¹⁵.

Wiadomość, że Prigożyn wraz ze swoimi najemnikami opuścił FR i udał się na Białoruś, opublikowano w rosyjskim środowisku informacyjnym dopiero kilkanaście godzin po tym wydarzeniu. Wprowadzono chaos informacyjny, ponieważ nie podano powodów zmiany planów Prigożyna. Ponadto propagowano narrację, że najemnicy nie mieli dostatecznego wsparcia do kontynuowania buntu. Autorytet

Grupa Wagnera na Białorusi – konsekwencje dla NATO i UE, PISM, 7 IX 2023 r., <https://www.pism.pl/publikacje/grupa-wagnera-na-bialorusi-konsekwencje-dla-nato-i-ue> [dostęp: 18 I 2024].

¹² *Ekspert: śmierć Prigożyna to dobra wiadomość, zastrza się walka o władzę w otoczeniu osłabionego Putina*, PAP, 24 VIII 2023 r., <https://www.pap.pl/aktualnosc/ekspert-smierc-prigozyna-dobra-wiadomosc-zastrza-sie-walka-o-wladze-w-otoczeniu> [dostęp: 18 I 2024].

¹³ M. Murphy, *Ukraine war: Russia moves to take direct control of Wagner Group*, BBC, 11 VI 2023 r., <https://www.bbc.com/news/world-europe-65871232> [dostęp: 25 VII 2023]. Doradca prezydenta Ukrainy Wołodymyra Zełenskiego Mychajło Podolak skomentował ten pucz jako przykład braku przyzwolenia na przemoc. Inną opinię zaprezentował dziennikarz Władisław Davidzon, który stwierdził, że była to forma upokorzenia prezydenta Rosji i pokazanie skali wewnętrznych podziałów w kierowanym przez niego systemie. Podobne zdanie wyrazili eksperci z The Atlantic Council, którzy wskazali, że Kreml utraci zaufanie oligarchów, a wojna w Ukrainie przestanie być dla nich priorytetem.

¹⁴ *Putin wygłosił przemówienie do Rosjan. Mówił o „zdradzie organizatorów buntu”*, Rzeczpospolita, 26 VI 2023 r., <https://www.rp.pl/swiat/art38660701-putin-wyglosil-przemowienie-do-rosjan-mowil-o-zdradzie-organizatorow-buntu> [dostęp: 30 I 2024].

¹⁵ *Łukaszenko w rozmowie z Putinem: Wagnerowcy chcą jechać na wycieczkę do Warszawy i Rzeszowa*, Rzeczpospolita, 23 VII 2023 r., <https://www.rp.pl/polityka/art38770821-lukaszenko-w-rozmowie-z-putinem-wagnerowcy-chca-jechac-na-wycieczke-do-warszawy-i-rzeszowa> [dostęp: 18 I 2024]. Zob. także: M. Dunningan, *Where Will All the Wagner Group Mercenaries Go Now That Russia Has Exiled Their Leader?*, RAND, 3 VII 2023 r., <https://www.rand.org/blog/2023/07/where-will-all-the-wagner-group-mercenaries-go-now.html> [dostęp: 25 VII 2023]; M. Сакавик, *Зачем Путин и Лукашенко угрожают Польше „вагнеровцами”?*, DW, 24 VII 2023 r., <https://www.dw.com/ru/spektakl-putina-i-lukasenko-zacem-polsze-ugrozaut-vagnerovcami/a-66332295> [dostęp: 26 VII 2023]; G. Kuczyński, *Wagnerowcy. Psy wojny Putina*, Warszawa 2022, w wielu miejscach.

i wizerunek Putina jako silnego lidera niewątpliwie został osłabiony. Rosyjskiemu społeczeństwu ograniczono dostęp do informacji przez wprowadzenie cenzury. Działania psychologiczne FR wobec własnego społeczeństwa koncentrowały się na wywołaniu zmiany oceny sytuacji oraz zastraszeniu ludności. Natomiast na arenie międzynarodowej Putin przestał być postrzegany jako sprawny przywódca¹⁶. W związku z tym w przyszłości należy spodziewać się działań w skali globalnej, które odbudują jego reputację jako władcy imperium.

Federacja Rosyjska w celu uwiarygodnienia przekazu wykorzystwała zaangażowanie kluczowych liderów, w tym polityków. Putinowi udzielili wsparcia ambasador FR w Mińsku Borys Gryzłow, a także żołnierze 155 Brygady Piechoty Morskiej Floty Pacyfiku, którzy nagrali wiadomość wideo z poparciem dla prezydenta¹⁷. Przedstawiciele mediów również zajęli stanowisko w tej sprawie, m.in. przewodniczący Związku Dziennikarzy Rosji Władimir Sołowjow zaapelował do rosyjskich dziennikarzy, aby nie ulegali prowokacjom i kontynuowali pracę dla dobra społeczeństwa¹⁸. Uruchomiono ponadto aparat propagandowy, w tym instytucje kulturalne i tzw. pożytecznych idiotów. Przedstawiciele rosyjskiego Towarzystwa Wojskowo-Historycznego szczególnie potępił próbę buntu i wezwali obywateli do niepopierania najemników. Takie gesty akceptacji wzmacniały pozytywny wizerunek prezydenta i stanowiły dowód wierności wobec władzy.

Federacja Rosyjska wykorzystwała do przekonania opinii publicznej o jedności państwa związkowego także mniejszości etniczne. Podczas aneksji Krymu przywiązywano dużą wagę do kwestii Tatarów krymskich. Należy wskazać, że docenienie znaczenia mniejszości narodowych stanowi istotny element tożsamości rosyjskiego społeczeństwa. W sytuacji kryzysowej za naczelnym wodzem stanęli ataman Wszechrosyjskiego Towarzystwa Kozackiego Nikołaj Dołuda oraz przedstawiciel Centrum Koordynacyjnego Muzułmanów Północnego Kaukazu Ismail Berdiew, którzy uznali bunt za zdradę państwa i doprowadzanie do anarchii. W celu zastraszenia rosyjskiego społeczeństwa wskazywano, że najemnicy próbowali wywołać bratobójczą wojnę domową oraz mieli dostęp do arsenału nuklearnego.

Do ustabilizowania sytuacji zewnętrznej po buncie Prigożyna FR użyła korpusu dyplomatycznego, ale prowadziła też intensywną politykę zagraniczną w międzynarodowym środowisku informacyjnym.

¹⁶ Prigożyn zginął w katastrofie lotniczej 23 VIII 2023 r. Jego śmierć może być ostrzeżeniem, że nie wolno przeciwstawiać się prezydentowi Rosji.

¹⁷ Глава Приморья опубликовал обращение 155-й бригады морской пехоты в поддержку Путина, Тасс, 25 VI 2023 r., <https://tass.ru/armiya-i-opk/18109961> [dostęp: 26 VII 2023].

¹⁸ Глава СЖР призвал журналистов не поддаваться на провокации, РИА Новости, 24 VI 2023 r., <https://ria.ru/20230624/zhurnalisty-1880217102.html> [dostęp: 26 VII 2023].

Wsparcie dla prezydenta FR okazały: Wenezuela, Indie, Iran oraz Arabia Saudyjska. Część z tych państw została wymieniona w Strategii Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej (2021 r.), w której wskazano relacje bilateralne z nimi¹⁹.

Dyslokację Grupy Wagnera po puczu Prigożyna należy rozpatrywać jako przemieszczenie sił rosyjskich na Białoruś i wzmocnienie tego kierunku²⁰. Przedsięwzięcie miało zdezorientować opinię publiczną (zastosowano technikę nagromadzenia informacji) oraz zamaskować realne posunięcia. Aktywność Grupy Wagnera trzeba zaliczyć do działań hybrydowych, które w tamtym momencie można było skuteczniej zneutralizować przez podjęcie działań niekinetycznych niż wyłącznie kinetycznych.

Grupa Wagnera kontynuuje swoją działalność jako firma i dokumentuje ją na profilu Orkiestra Wagnera na portalu Telegram. Przedstawia tam postępy na polu walki, np. pod Bachmutem, gdzie zniszczono polską armatohaubicę Krab. Prowadzi także działania psychologiczne ukierunkowane na budowanie pozytywnego wizerunku, np. zrelacjonowała spotkanie z dziećmi z klubu patriotycznego Ryś. To zmieniało obraz wagnerowców w oczach Białorusinów. Te same działania prowadzono podczas aneksji Krymu. Ich celem było przekonanie społeczeństwa o pokojowych zamiarach Grupy Wagnera i stworzenie wrażenia, że jej członkowie są częścią społeczności²¹.

Działania informacyjne polegają na wzmacnianiu przychylnych wobec FR postaw przedstawicieli innych państw, którzy legitymizują jej działania i potwierdzają jej pozycję w światowym systemie bezpieczeństwa.

Szczyt NATO w Wilnie

Podczas szczytu NATO w Wilnie (11–12 lipca 2023 r.) FR zastosowała technikę kontrastowania: zły Zachód przeciwko dobrej Rosji. Jednocześnie demonstrowała, że tylko ona jest w stanie zapewnić światowe bezpieczeństwo (zastosowano technikę wyolbrzymienia), NATO zaś jest archaiczną strukturą, która nie spełnia obietnic i nadaje priorytet interesom partykularnym. Przyjazd na ten szczyt prezydenta Stanów Zjednoczonych Ameryki Joe Bidena nasilił rywalizację między mocarstwami.

¹⁹ Указ Президента Российской Федерации от 02.07.2021 г. № 400, Kremlin.ru, <http://www.kremlin.ru/acts/bank/47046> [dostęp: 27 VI 2023].

²⁰ Лукашенко подтвердил приезд главы ЧВК „Вагнер” Пригожина в Беларусь, БЕЛТА, 27 VI 2023 r., <https://www.belta.by/president/view/lukashenko-podtverdil-priezd-glavy-chvk-vagner-prigozhina-v-belarus-574036-2023/> [dostęp: 10 VII 2023].

²¹ Wagnerowcy odwiedzili „patriotyczne” białoruskie dzieci, Belsat, 27 VII 2023 r., <https://belsat.eu/pl/news/27-07-2023-wagnerowcy-odwiedzili-patriotyczne-bialoruskie-dzieci> [dostęp: 28 VII 2023]. Zob. szerzej: Оркестр Вагнера, wpis na kanale Telegram, https://t.me/s/orchestra_w [dostęp: 28 VII 2023].

Przedstawiciele ukraińskiej administracji oraz mediów, m.in. redaktor portalu Europejska Pravda Serhij Sydorenko, wyrazili opinię, że nieprzedstawienie Ukrainie podczas tego szczytu konkretnego planu przystąpienia do Sojuszu Północnoatlantyckiego będzie dla niej ciosem²². Zełenski budował w świadomości społeczności międzynarodowej, m.in. przez działania dyplomatyczne, potrzebę akcesji Ukrainy do NATO. Przykładem tego był apel do Bidena o zaproszenie Ukrainy do Sojuszu, nawet jeśli miałyby ona zostać członkiem tej organizacji po zakończeniu wojny. Szczyt w Wilnie miał być dla Ukrainy kamieniem milowym w drodze do akcesji do Sojuszu i mocnym sygnałem ostrzegawczym dla FR. Podniosłoby to morale oraz dodało ukraińskim żołnierzom i ludności sił do dalszej walki. Należy jednak podkreślić, że wstąpienie do NATO jest uwarunkowane prawnie, czego przykładem może być Szwecja, która jeszcze nie została włączona w strukturę Sojuszu²³. Szczyt w Wilnie był jedynie wstępem do spotkania, które odbędzie się w Waszyngtonie w 2024 r. Decydujące zobowiązania zostaną podjęte dopiero po wyborach prezydenckich w USA (jesień 2024 r.) i objęciu władzy przez kolejną amerykańską administrację oraz po zmianie na stanowisku sekretarza generalnego NATO, która nastąpi podczas szczytu w Waszyngtonie.

W rosyjskim środowisku informacyjnym szczyt w Wilnie był przedstawiany jako wydarzenie, podczas którego państwa NATO dążyły do rozmieszczenia 300 000 swoich żołnierzy wzdłuż granicy z FR. Jednocześnie ukazywano Rosję jako ofiarę działań Sojuszu i powtarzano, że dąży ona jedynie do zapewnienia bezpieczeństwa swoim obywatelom²⁴. Przekaz został uwiarygodniony przez prezydenta Putina, który stwierdził: *Jeśli chodzi o członkostwo Ukrainy w NATO, wielokrotnie mówiliśmy, że stanowi to oczywiście zagrożenie dla bezpieczeństwa Rosji. I tak naprawdę jednym z powodów specjalnej operacji wojskowej jest groźba wstąpienia Ukrainy do NATO*²⁵.

Oprócz tego FR negatywnie odniosła się do deklaracji Sojuszu o przekazaniu stronie ukraińskiej amunicji kasetowej. Rosja uznała, że Siły Zbrojne Ukrainy użyją

²² *Ukraina w NATO? Publicysta: Brak konkretnego planu na szczycie w Wilnie będzie dla nas ciosem*, TVP Info, 21 VI 2023 r., <https://www.tvp.info/70705131/ukrainski-publicysta-przedstawienie-na-szczycie-w-wilnie-niekonkretnego-planu-czlonkostwa-ukrainy-w-nato-bedzie-dla-nas-ciosem> [dostęp: 7 VII 2023].

²³ Artykuł został ukończony 30 IX 2023 r. W tym czasie Szwecja miała status państwa zaproszonego do NATO. Z dniem 7 III 2024 r. stała się członkiem Sojuszu.

²⁴ *Политолог назвала главное событие предстоящего саммита НАТО в Вильнюсе*, Известия, 10 VII 2023 r., <https://iz.ru/1542191/2023-07-10/politolog-nazvala-glavnoe-sobytie-predstoiashche-go-sammita-nato-v-vilniuse> [dostęp: 18 VII 2023].

²⁵ *Путин назвал последствия принятия Украины в НАТО*, РИА Новости, 13 VII 2023 r., <https://crimea.ria.ru/20230713/putin-nazval-posledstviya-prinyatiya-ukrainy-v-nato-1130043821.html> [dostęp: 18 VII 2023].

tej broni do uderzeń na cele cywilne, dlatego będzie walczyć z tymi siłami²⁶. Działania informacyjne prowadzone wobec rosyjskiego społeczeństwa miały na celu zmianę percepcji, a także wzmocnienie negatywnych emocji wobec państw Zachodu, które przedstawiano jako zagrożenie suwerenności Rosji.

W zachodnich środkach masowego przekazu koncentrowano się głównie na pokazaniu jedności Sojuszu, ale wskazywano jednocześnie na dualizm oczekiwań strony ukraińskiej i państw członkowskich. Ukraińcy byli zdania, że po 500 dniach wojny udowodnili swoją gotowość do akcesji, NATO natomiast zajęło stanowisko, że rozszerzenie Paktu Północnoatlantyckiego o Ukrainę nie jest możliwe do momentu zakończenia wojny. Członkostwo Ukrainy mogłoby bowiem zachęcić FR do eskalacji działań na inne państwa Europy²⁷. Taka sytuacja przyczynia się do budowania wewnętrznych podziałów w NATO oraz stworzenia przestrzeni dla rosyjskiej propagandy deprecjonującej Ukrainę na Zachodzie.

Inny obraz bieżącej sytuacji geopolitycznej był kształtowany w amerykańskim środowisku informacyjnym. W USA szczyt w Wilnie wykorzystano jako wstęp do kampanii prezydenckiej, w której wątek ukraiński będzie podejmowany przez pryzmat wydatkowania pieniędzy i udzielonego wsparcia. Tezę tę potwierdził Lorne Cook w artykule w „The Washington Post”, w którym podsumował szczyt. Wskazał on, że ukraińska administracja jest wdzięczna za obietnice większej ilości broni i amunicji, lecz jednocześnie rozczarowana, że nie wyznaczono konkretnej daty wstąpienia Ukrainy do NATO. Publicysta zwrócił uwagę na kwestię finansowania i niewywiązywania się sojuszników z zobowiązania do zwiększenia procentu PKB przeznaczanego na obronność²⁸. Działania informacyjne FR i USA będą ewoluować w zależności od rozwoju sytuacji w międzynarodowym środowisku bezpieczeństwa.

²⁶ Г. Мишутин, Н. Гасымов, *Чем для Украины закончился саммит НАТО в Вильнюсе*, Ведомости, 13 VI 2023 r., <https://www.vedomosti.ru/politics/articles/2023/07/13/985067-mezhdunarodnie-novosti> [dostęp: 18 VII 2023].

²⁷ M. Gebauer, R. Naukirch, Ch. Schult, *Gehört die Ukraine in die NATO?*, Spiegel, 10 VII 2023 r., <https://www.spiegel.de/politik/nato-gipfel-in-vilnius-gehoert-die-ukraine-in-das-buendnis-a-e79ca421-d4d9-4663-9fac-1530b01b3b43> [dostęp: 17 VII 2023]; N. Barotte, *Garanties de sécurité, processus d'adhésion de l'Ukraine... Les grands enjeux du sommet de l'OTAN à Vilnius*, Le Figaro, 10 VII 2023 r., <https://www.lefigaro.fr/international/otan-quelles-garanties-de-securite-pour-l-ukraine-le-dilemme-allie-20230710> [dostęp: 17 VII 2023]; *NATO summit: Ukraine's future membership to be discussed by leaders in Vilnius*, BBC, 11 VI 2023 r., <https://www.bbc.com/news/world-europe-66157625> [dostęp: 18 VII 2023].

²⁸ L. Cook, *NATO summit results in brief: Mixed news for Ukraine, hope for Sweden and a response to Russia*, The Washington Post, 12 VI 2023 r., https://www.washingtonpost.com/world/2023/07/12/nato-summit-vilnius-lithuania-ukraine/980690b6-20c8-11ee-8994-4b2d0b694a34_story.html [dostęp: 17 VII 2023]. Por. *Despite Successes at NATO Summit, Divisions Remain*, The New York Times, 12 VII 2023 r., <https://www.nytimes.com/2023/07/12/world/europe/nato-summit-ukraine-biden.html> [dostęp: 17 VII 2023]. Zob. także: S. Ramani, *Putin's War on Ukraine*, London 2023, w wielu miejscach.

Perspektywy

Działania informacyjne Rosji w Europie Środkowej będą koncentrowały się na tworzeniu nowego ładu, jak również na wzbudzaniu emocji w społeczeństwie. Wynika to z chęci odbudowy imperialnych wpływów oraz z potrzeby zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom rosyjskojęzycznym w różnych państwach.

Należy zwrócić uwagę, że FR oddziałuje na międzynarodową społeczność przez wzbudzanie strachu i przekraczanie granic respektowanych przez państwa demokratyczne. Działania niekinetyczne, w tym działania informacyjne, będą takie same jak wcześniej. Zmieniają się tylko czas i narzędzia, techniki informacyjne natomiast pozostaną niezmiennie. Część rosyjskiej narracji jest powielana od aneksji Krymu w 2014 r. i wciąż aktualna. Propagowane treści dotyczą m.in.:

- 1) silnej i nierozzerwalnej więzi historycznej Donbasu z Rosją,
- 2) intensyfikacji działań NATO przy granicy z FR, które są interpretowane jako atak na rosyjską suwerenność,
- 3) rusofobii Zachodu, a szczególnie USA²⁹.

Ich celem jest wpływanie na relacje dwustronne Rosji i Zachodu oraz podważanie pozycji legalnie wybranej władzy w Ukrainie. Prezydent FR wzywał ukraińskie siły zbrojne do obalenia rządu w Kijowie i siłowego przejścia kontroli nad państwem. Taka postawa FR stała się przedmiotem wystąpienia Johna Kelleya, amerykańskiego ministra ds. politycznych, który powiedział m.in.: *Słyszeliśmy, jak Rosja twierdzi, że nie jest agresorem, że próbuje powstrzymać „ludobójstwo” we wschodniej Ukrainie, że musi „zdenazyfikować” ukraiński rząd i walczyć z narkomanami oraz satanistami. Bez względu na to, jaka jest dzisiejsza wymówka, nie może ona ukryć faktu, że Rosja nie jest ofiarą, za którą się podaje*³⁰.

Rosja wpływała na polskie środowisko informacyjne zarówno podczas rosyjsko-białoruskich ćwiczeń wojskowych Zapad-21, jak i w trakcie ćwiczeń realizowanych przez RP (m.in. ćwiczenia Anakonda)³¹. Dążyła przez lata do wyeksponowania tematów, które zdyskredytują polską administrację rządową i służby mundurowe.

²⁹ В ДНР рассказали, что стало точкой невозврата в Донбассе, РИА Новости, 13 IV 2021 r., <https://ria.ru/20210413/operatsiya-1728010412.html> [dostęp: 10 VII 2023].

³⁰ J. Kelley, *Remarks at a UN Security Council Briefing Called by Russia on Russophobia*, United States Mission to the United Nations, 14 III 2023 r., <https://usun.usmission.gov/remarks-at-a-un-security-council-briefing-called-by-russia-on-russophobia/> [dostęp: 10 VII 2023]. Przeciwdziałaniem dezinformacji propagowanej przez Rosję jest rzetelne informowanie opinii publicznej. Zob. *EU response to Russia's invasion of Ukraine*, European Council, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/> [dostęp: 10 VII 2023].

³¹ Ćwiczenia Zapad-21 skoncentrowały się m.in. na działaniach psychologicznych destabilizujących wewnętrzny system bezpieczeństwa RP. Dodatkowo były one *show of force* Sił Zbrojnych FR i sposobem na odwrócenie uwagi społeczeństwa od bieżących wyzwań na arenie międzynarodowej.

Deprecjonowano m.in. wysokich rangą oficerów przez preparowanie wywiadów (np. rozmowa z gen. dyw. Maciejem Jabłońskim w 2018 r.)³², dezinformowano na temat wypełnienia sojuszniczych zobowiązań oraz zakupu uzbrojenia.

Operacje w cyberprzestrzeni są innym sposobem destabilizowania środowiska informacyjnego. Jednym z wykorzystywanych w nich narzędzi jest *deepfake* służący do fałszowania obrazu. Rosja rozwija je, aby zdobyć zaufanie społeczeństwa lub zdyskredytować decydentów.

Wspólnym mianownikiem niekinetycznych działań podejmowanych przez FR jest chęć utrzymania pozycji hegemonu w Europie Środkowej. Z uwagi na wojskowe zakupy poczynione przez Polskę należy spodziewać się rosyjskiej aktywności, której celem będzie umniejszenie potencjału Sił Zbrojnych RP.

Działania przeciwnika przy granicy z RP generują wiele zagrożeń, np. eskalację kryzysu migracyjnego, sabotaż, atak na infrastrukturę krytyczną³³. Odpowiedź polskiej strony może stać się pretekstem dla FR do całkowitego zaanektowania Białorusi i w ten sposób udzielenia jej pomocy. Należy zaznaczyć, że w obliczu zagrożenia zapewnienie bezpieczeństwa polskim obywatelom jest priorytetem.

W związku z tym, że sytuacja geopolityczna na Bliskim Wschodzie oraz Indo-Pacyfiku jest coraz bardziej napięta, FR będzie realizowała działania informacyjne (w tym działania psychologiczne, takie jak demonstracja siły i presja psychologiczna), które ustabilizują jej pozycję w rejonie Morza Bałtyckiego oraz wymuszą ustępstwa Zachodu i zamrozą na pewien czas działania w Europie (wojna z Ukrainą)³⁴.

Wnioski

Federacja Rosyjska prowadzi działania informacyjne przez dostosowanie się do realiów funkcjonowania poszczególnych państw (uwarunkowania polityczne, społeczne, ekonomiczne itp.). Uwzględnienie tych realiów pozwoliło FR na zastosowanie

³² Fake news dotyczący ćwiczeń Anakonda-18 wraz z wypowiedzią gen. dyw. Macieja Jabłońskiego został opublikowany na prorosyjskim, dezinformującym portalu Niezależny Dziennik Polityczny. Zob. *Gen. Jabłoński OSTRO: Dowódca Operacyjny zhańbił moją dywizję bojową! O co chodzi?*, Niezależny Dziennik Polityczny, 13 XI 2018 r., <https://dziennik-polityczny.com/2018/11/13/gen-jablonski-ostro-dowodc%D0%B0-operacyjny-zhanbil-moja-dywizje-bojowa-o-co-chodzi/> [dostęp: 7 VII 2023].

³³ A.M. Dwyer, *Grupa Wagnera na Białorusi – potencjalne zagrożenia dla Polski*, PISM, 27 VII 2023 r., <https://www.pism.pl/publikacje/grupa-wagnera-na-bialorusi-potencjalne-zagrozenia-dla-polski> [dostęp: 28 VII 2023].

³⁴ Zob. M. Priebe, *Alternative Futures Following a Great Power War: Miranda Priebe and Bryan Frederick in Conversation*, RAND, 9 V 2023 r., <https://www.rand.org/blog/2023/05/alternative-futures-following-a-great-power-war-miranda.html> [dostęp: 7 VII 2023].

takich narzędzi, jak np. metody oddziaływania psychologicznego, za pomocą których wywiera się nacisk na wolę decydentów i kształtuje się rozumienie sytuacji przez społeczeństwo. Rosja po raz kolejny próbuje wpłynąć na architekturę bezpieczeństwa.

Główne wnioski, jakie się nasuwają, to:

1. Działania informacyjne FR są prowadzone długofalowo i ukierunkowane na utrzymanie roli hegemonu oraz chęć powrotu do czasów świetności rosyjskiego imperium.
2. Działania informacyjne są elementem rozgrywki mocarstw na poziomie globalnym. Intensyfikacja potencjalnego konfliktu na Indo-Pacyfiku zmieni układ sił na świecie.
3. Szczyt NATO w Wilnie w 2023 r. był wstępem do dyskusji na temat bieżącej sytuacji geopolitycznej, w tym istniejących na arenie międzynarodowej konfliktów i ich skutków. Ostateczne decyzje dotyczące działań Sojuszu zapadną podczas spotkania w Waszyngtonie w 2024 r. Duży wpływ na nie będzie miała nowa amerykańska administracja, która nada swój ton w globalnych relacjach.
4. Federacja Rosyjska permanentnie prowadzi wrogie działania informacyjne w państwach regionu Morza Bałtyckiego w celu zminimalizowania w nich dominacji NATO. Rozpowszechnia narracje i stosuje narzędzia, które sprawdziły się w poprzednich konfliktach.
5. Rosja eskaluje napięcie przez straszenie użyciem taktycznych ładunków jądrowych. Może to być wstęp do stworzenia warunków, w których zastosuje ona broń masowego rażenia.
6. Wojna rosyjsko-ukraińska doprowadziła do sytuacji, w której Ukraina stała się najbardziej zmilitaryzowanym państwem Europy. Zweryfikowało to w rezultacie możliwości technologiczne Zachodu i samej FR.

Wiele działań informacyjnych realizowanych przez Rosję w ramach polityki wewnętrznej oraz zagranicznej umożliwiło osiągnięcie części jej celów strategicznych i informacyjnych. Rosja pozostaje podmiotem stosunków międzynarodowych i jest nadal aktywnym uczestnikiem globalnej rywalizacji. Działania informacyjne FR w Europie są prowadzone wobec podmiotów stosunków międzynarodowych w celu ugruntowania rosyjskiej pozycji w regionie i osiągnięcia założonych efektów informacyjnych. Zmiana percepcji odbiorców oraz tworzenie alternatywnej rzeczywistości jest istotnym czynnikiem destabilizacji państw Zachodu. Działania informacyjne FR silnie oddziałują na społeczeństwa RP i państw bałtyckich. Poczucie strachu wśród obywateli wpływa na ich decyzje polityczne i jest czynnikiem determinującym postawy społeczne. Władze Rosji oddziałują także na własne społeczeństwo, aby uzyskać poparcie dla „wojskowej operacji specjalnej” i ugruntować pragnienie powrotu do czasów świetności imperium. Typowa dla rosyjskiego społeczeństwa wyższość

zachowań kolektywnych nad jednostkowymi, nieprzychylnie nastawienie do zmiany realiów oraz myślenie o Wielkiej Rosji przez pryzmat mniejszości etnicznych stanowią fundament działań informacyjnych FR.

Należy uznać, że problematyka przedstawiona w artykule jest zagadnieniem istotnym zarówno dla przedstawicieli środowiska naukowego, jak i militarnego. Wnioski z prezentowanych badań mogą stanowić punkt wyjścia do przygotowania raportu dla decydentów. Jednocześnie artykuł nie wyczerpuje tematu i nie podejmuje wielu jego aspektów, co daje asumpt do dalszych badań.

Bibliografia

Fiszer J., Fiszer M., *Wojna w Ukrainie. Od napaści do kontrofensywy*, Warszawa 2023.

Informacyjny wymiar wojny hybrydowej, M. Wrzosek i in. (red. nauk.), Warszawa 2018.

Kuczyński G., *Wagnerowcy. Psy wojny Putina*, Warszawa 2022.

Lis A., Tarczyński J., *Zarządzanie informacją i wiedzą na potrzeby analiz strategicznych i operacyjnych Sił Zbrojnych RP*, Warszawa–Bydgoszcz 2022.

Modrzejewski Z., *Operacje informacyjne*, Warszawa 2015.

Operacje informacyjne DD-3.10(A), Centrum Doktryn i Szkolenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Bydgoszcz 2017.

Operacje psychologiczne DD-3.10.1(B), Centrum Doktryn i Szkolenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej, Bydgoszcz 2017.

Ramani S., *Putin's War on Ukraine*, London 2023.

Źródła internetowe

Barotte N., *Garanties de sécurité, processus d'adhésion de l'Ukraine... Les grands enjeux du sommet de l'OTAN à Vilnius*, Le Figaro, 10 VII 2023 r., <https://www.lefigaro.fr/international/otan-queles-garanties-de-securite-pour-l-ukraine-le-dilemme-allie-20230710> [dostęp: 17 VII 2023].

Cook L., *NATO summit results in brief: Mixed news for Ukraine, hope for Sweden and a response to Russia*, The Washington Post, 12 VI 2023 r., https://www.washingtonpost.com/world/2023/07/12/nato-summit-vilnius-lithuania-ukraine/980690b6-20c8-11ee-8994-4b2d0b694a34_story.html [dostęp: 17 VII 2023].

Courtney W., *Countering Russia's Nuclear Threat in Europe*, RAND, 20 IV 2023 r., <https://www.rand.org/blog/2023/04/countering-russias-nuclear-threat-in-europe.html> [dostęp: 7 VII 2023].

Despite Successes at NATO Summit, Divisions Remain, The New York Times, 12 VII 2023 r., <https://www.nytimes.com/2023/07/12/world/europe/nato-summit-ukraine-biden.html> [dostęp: 17 VII 2023].

Duningan M., *Where Will All the Wagner Group Mercenaries Go Now That Russia Has Exiled Their Leader?*, RAND, 3 VII 2023 r., <https://www.rand.org/blog/2023/07/where-will-all-the-wagner-group-mercenaries-go-now.html> [dostęp: 25 VII 2023].

Dyner A.M., *Grupa Wagnera na Białorusi – potencjalne zagrożenia dla Polski*, PISM, 27 VII 2023 r., <https://www.pism.pl/publikacje/grupa-wagnera-na-bialorusi-potencjalne-zagrozenia-dla-polski> [dostęp: 28 VII 2023].

Dyner A.M., Lorenz W., Bryjka F., *Grupa Wagnera na Białorusi – konsekwencje dla NATO i UE*, PISM, 7 IX 2023 r., <https://www.pism.pl/publikacje/grupa-wagnera-na-bialorusi-konsekwencje-dla-nato-i-ue> [dostęp: 18 I 2024].

Ekspert: śmierć Prigożyna to dobra wiadomość, zaostrza się walka o władzę w otoczeniu osłabionego Putina, PAP, 24 VIII 2023 r., <https://www.pap.pl/aktualnosci/ekspert-smierc-prigozyna-dobra-wiadomosc-zaostrza-sie-walka-o-wladze-w-otoczeniu> [dostęp: 18 I 2024].

EU response to Russia's invasion of Ukraine, European Council, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/> [dostęp: 10 VII 2023].

Gebauer M., Naukirch R., Schult Ch., *Gehört die Ukraine in die Nato?*, Spiegel, 10 VII 2023 r., <https://www.spiegel.de/politik/nato-gipfel-in-vilnius-gehoert-die-ukraine-in-das-buendnis-a-e79ca421-d4d9-4663-9fac-1530b01b3b43> [dostęp: 17 VII 2023].

Gen. Jabłoński OSTRO: Dowódca Operacyjny zhańbił moją dywizję bojową! O co chodzi?, Niezależny Dziennik Polityczny, 13 XI 2018 r., <https://dziennik-polityczny.com/2018/11/13/gen-jablonski-ostro-dowodc%D0%B0-operacyjny-zhanbil-moja-dywizje-bojowa-o-co-chodzi/> [dostęp: 7 VII 2023].

Kelley J., *Remarks at a UN Security Council Briefing Called by Russia on Russophobia*, United States Mission to the United Nations, 14 III 2023 r., <https://usun.usmission.gov/remarks-at-a-un-security-council-briefing-called-by-russia-on-russophobia/> [dostęp: 10 VII 2023].

Łukaszenko w rozmowie z Putinem: Wagnerowcy chcą jechać na wycieczkę do Warszawy i Rzeszowa, Rzeczpospolita, 23 VII 2023 r., <https://www.rp.pl/polityka/art38770821-lukaszenko-w-rozmowie-z-putinem-wagnerowcy-chca-jechac-na-wycieczke-do-warszawy-i-rzeszowa> [dostęp: 18 I 2024].

Murphy M., *Ukraine war: Russia moves to take direct control of Wagner Group*, BBC, 11 VI 2023 r., <https://www.bbc.com/news/world-europe-65871232> [dostęp: 25 VII 2023].

NATO summit: *Ukraine's future membership to be discussed by leaders in Vilnius*, BBC, 11 VI 2023 r., <https://www.bbc.com/news/world-europe-66157625> [dostęp: 18 VII 2023].

Phillips L., Crouch D., *Have Chemical Weapons been Used in Ukraine?*, RUSI, 20 VI 2023 r., <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/have-chemical-weapons-been-used-ukraine> [dostęp: 7 VII 2023].

Priebe M., *Alternative Futures Following a Great Power War: Miranda Priebe and Bryan Frederick in Conversation*, RAND, 9 V 2023 r., <https://www.rand.org/blog/2023/05/alternative-futures-following-a-great-power-war-miranda.html> [dostęp: 7 VII 2023].

Putin wygłosił przemówienie do Rosjan. Mówił o „zdradzie organizatorów buntu”, Rzeczpospolita, 26 VI 2023 r., <https://www.rp.pl/swiat/art38660701-putin-wyglosil-przemowienie-do-rosjan-mowil-o-zdradzie-organizatorow-buntu> [dostęp: 30 I 2024].

Sławiński M., *Szef rosyjskiego wywiadu poszedł z tym do Łukaszenki: Polska czeka na odpowiedni moment*, Wprost, 4 IV 2023 r., <https://www.wprost.pl/swiat/11165518/szef-rosyjskiego-wywiadu-poszedl-z-tym-do-lukaszenki-polska-czeka-na-odpowiedni-moment.html> [dostęp: 6 VII 2023].

Ukraina w NATO? Publicysta: Brak konkretnego planu na szczycie w Wilnie będzie dla nas ciosem, TVP Info, 21 VI 2023 r., <https://www.tvp.info/70705131/ukrainski-publicysta-przedstawienie-na-szczycie-w-wilnie-niekonkretnego-planu-czlonkostwa-ukrainy-w-nato-bedzie-dla-nas-ciosem> [dostęp: 7 VII 2023].

Wagnerowcy odwiedzili „patriotyczne” białoruskie dzieci, Belsat, 27 VII 2023 r., <https://belsat.eu/pl/news/27-07-2023-wagnerowcy-odwiedzili-patriotyczne-bialoruskie-dzieci> [dostęp: 28 VII 2023].

Rosyjskie źródła internetowe

В ДНР рассказали, что стало точкой невозврата в Донбассе, РИА Новости, 13 IV 2021 r., <https://ria.ru/20210413/operatsiya-1728010412.html> [dostęp: 10 VII 2023].

Глава Приморья опубликовал обращение 155-й бригады морской пехоты в поддержку Путина, Тасс, 25 VI 2023 r., <https://tass.ru/armiya-i-opk/18109961> [dostęp: 26 VII 2023].

Глава СЖР призвал журналистов не поддаваться на провокации, РИА Новости, 24 VI 2023 r., <https://ria.ru/20230624/zhurnalisty-1880217102.html> [dostęp: 26 VII 2023].

ДНР заявляет о взятых в плен польских наемниках, РИА Новости, 2 IX 2014 r., <https://ria.ru/20140902/1022431781.html> [dostęp: 7 VII 2023].

Лукашенко подтвердил приезд главы ЧВК „Вагнер” Пригожина в Беларусь, БЕЛТА, 27 VI 2023 r., <https://www.belta.by/president/view/lukashenko-podtverdil-priezd-glavy-chvk-vagner-prigozhina-v-belarus-574036-2023/> [dostęp: 10 VII 2023].

Медведев считает, что заявления Польши подтверждают бессмысленность каких-либо переговоров, Тасс, 23 VI 2023 r., <https://tass.ru/politika/18100221> [dostęp: 6 VII 2023].

Мишутин Г., Гасымов Н., *Чем для Украины закончился саммит НАТО в Вильнюсе*, Ведомости, 13 VI 2023 r., <https://www.vedomosti.ru/politics/articles/2023/07/13/985067-mezhdunarodnie-novosti> [dostęp: 18 VII 2023].

Оркестр Вагнера, wpis na kanale Telegram, https://t.me/s/orchestra_w [dostęp: 28 VII 2023].

Политолог назвала главное событие предстоящего саммита НАТО в Вильнюсе, Известия, 10 VII 2023 r., <https://iz.ru/1542191/2023-07-10/politolog-nazvala-glavnoe-sobytie-predstoiashchego-sammita-nato-v-vilniuse> [dostęp: 18 VII 2023].

Польские бизнесмены ответят за русофобию Варшавы, ВЗГЛЯД, 14 VII 2023 r., <https://vz.ru/politics/2023/7/14/1221118.html> [dostęp: 31 VII 2023].

Путин назвал последствия принятия Украины в НАТО, РИА Новости, 13 VII 2023 r., <https://crimea.ria.ru/20230713/putin-nazval-posledstviya-prinyatiya-ukrainy-v-nato-1130043821.html> [dostęp: 18 VII 2023].

Сакавик М., *Зачем Путин и Лукашенко угрожают Польше „вагнеровцами”?*, DW, 24 VII 2023 r., <https://www.dw.com/ru/spektakl-putina-i-lukashenko-zacem-polse-ugrozaut-vagnerovcami/a-66332295> [dostęp: 26 VII 2023].

СМИ сообщили об изнасиловании несовершеннолетней наемниками из Польши, Известия, 10 II 2023 r., <https://iz.ru/1468024/2023-02-10/smi-soobshchili-ob-iznasilovanii-nesovershennoletnei-naemnikami-iz-polshi> [dostęp: 7 VII 2023].

Указ Президента Российской Федерации от 02.07.2021 г. № 400, Kremlin.ru, <http://www.kremlin.ru/acts/bank/47046> [dostęp: 27 VI 2023].

Dr Karolina Kuśmirek

Doktor nauk o polityce, analityk. W badaniach naukowych koncentruje się na walce informacyjnej oraz działaniach służb specjalnych na świecie.

Kontakt: karolinakusmirek@gmail.com